

Vides pārraudzības valsts birojs

Rūpniecības iela 23, Rīga, LV-1045, tālr. 67321173, e-pasts pasts@vpvb.gov.lv, www.vpvb.gov.lv

Rīgā

07.03.2022

Lēmums Nr. 4-02/8/2022
Par stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma procedūras
nepiemērošanu

Adresāts, plānošanas dokumenta izstrādātāja:

Salaspils novada pašvaldība, reģistrācijas Nr. 90000024008, adrese: Līvzemes iela 8, Salaspils, Salaspils novads, LV-2169, e – pasts: dome@salaspils.lv (turpmāk – Izstrādātājs).

Plānošanas dokumenta nosaukums:

Lokālpilnojums kā Salaspils novada teritorijas plānojuma grozījumi nekustamā īpašuma "Zaķupļava" (kadastra Nr. 8031 001 0012) teritorijas daļā (turpmāk – Lokālpilnojums).

Izvērtētā dokumentācija:

Izstrādātājas 2022. gada 10. februāra vēstule/iesniegums Nr. 22/12 "Par stratēģiskā novērtējuma procedūras piemērošanu lokālpilnojuma izstrādei Salaspils novada nekustamā īpašuma "Zaķupļava" teritorijas daļā" (turpmāk – Iesniegums), Salaspils novada domes 2021. gada 28. oktobra lēmums (prot. Nr. 11/JDPP, 11. §) "Par lokālpilnojuma izstrādes uzsākšanu nekustamā īpašuma "Zaķupļava" teritorijas daļā, veicot grozījumus Salaspils novada teritorijas plānojumā", Darba uzdevums "Lokālpilnojuma izstrādāšanai, veicot grozījumus Salaspils novada teritorijas plānojumā" (turpmāk – Darba uzdevums), Valsts vides dienesta Lielrīgas reģionālās vides pārvaldes (turpmāk – VVD Lielrīgas RVP) 2021. gada 27. decembra vēstule Nr. 11.2/9446/RI/2021 "Par nosacījumiem lokālpilnojuma izstrādei Salaspils novada n.ī. "Zaķupļava" teritorijas daļā un stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma nepieciešamību", Dabas aizsardzības pārvaldes Pierīgas reģionālās administrācijas (turpmāk – DAP administrācija) 2021. gada 30. decembra vēstule Nr. 4.8/7268/2021–N "Par nosacījumiem Lokālpilnojuma izstrādei Salaspils novada nekustamā īpašuma "Zaķupļava" teritorijas daļai" un Veselības inspekcijas 2021. gada 9. decembra vēstule Nr. 4.5.–4/181 "Nosacījumi teritorijas plānojumam".

Plānošanas dokumenta izstrādātāja viedoklis:

Lokālpilnojumam nav nepieciešams veikt stratēģisko ietekmes uz vidi novērtējumu (turpmāk – Stratēģiskais novērtējums), jo tā izstrāde plānota Salaspils novada lauku teritorijā un grozījumi Salaspils novada teritorijas plānojumā (turpmāk – Teritorijas plānojums) tiks īstenoti, ņemot vērā apkārtējo teritoriju funkcionālo zonējumu un plānojamās teritorijas apjomu. Lokālpilnojuma plānotie risinājumi neietekmēs īpaši aizsargājamas dabas teritorijas, t.sk. Eiropas nozīmes dabas aizsargājamās (*Natura 2000*) teritorijas, mikroliegumus vai citas bioloģiskajai daudzveidībai nozīmīgas teritorijas un objektus.

Faktu konstatācija, izvērtējums, argumenti un apsvērumi lēmuma satura noteikšanai:

1. Likuma “*Par ietekmes uz vidi novērtējumu*” (turpmāk – Likums) 23.¹ panta pirmā daļa paredz, ka, uzsākot tādu plānošanas dokumentu sagatavošanu, kam saskaņā ar šo Likumu var būt būtiska ietekme uz vidi, arī uz Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju (*Natura 2000*), tā izstrādātājs iesniedz kompetentajai institūcijai – Vides pārraudzības valsts birojam¹ (turpmāk – Birojs) – rakstveida iesniegumu. Pirms rakstveida iesnieguma iesniegšanas izstrādātājs konsultējas ar ieinteresētajām vides un sabiedrības veselības institūcijām un iesniegumā pamato nepieciešamību plānošanas dokumentam piemērot Stratēģisko novērtējumu vai iemeslus, kādēļ šāds novērtējums nav nepieciešams. Likuma 23.³ panta 1. punkts noteic, ka Birojs pieņem motivētu lēmumu par to, vai konkrētam plānošanas dokumentam ir nepieciešams Stratēģiskais novērtējums.
2. 2022. gada 28. janvārī Birojā saņemts Izstrādātājas Iesniegums, kurā norādīts, ka Lokālplānojuma izstrāde tiek veikta atbilstoši Salaspils novada domes 2021. gada 28. oktobra lēmumam (prot. Nr. 11/JDPP, 11. §) “*Par lokālplānojuma izstrādes uzsākšanu nekustamā īpašuma “Zaķupļava” teritorijas daļā, veicot grozījumus Salaspils novada teritorijas plānojumā*” (turpmāk – Lēmums) un Darba uzdevumam. Atbilstoši Iesniegumam, Lēmumam un Darba uzdevumam:
 - 2.1. Lokālplānojumu plānots izstrādāt saskaņā ar Salaspils novada ilgtspējīgas attīstības stratēģiju 2014. – 2030. gadam (turpmāk – Stratēģija) un spēkā esošo Teritorijas plānojumu. Lokālplānojuma izstrāde tiek pamatota ar nepieciešamību veikt Teritorijas plānojuma grozījumus, lai radītu priekšnoteikumus funkcionāli un ekonomiski pamatotai teritorijas attīstībai, ievērojot iecerēto teritorijas izmantošanu Salaspils pagasta daļā – lauksaimniecības produktu ražošanas ar augstu pievienoto vērtību nodrošināšanai, tostarp paredzot Šitakē sēņu audzēšanu.
 - 2.2. Lokālplānojums tiek izstrādāts nekustamā īpašuma “*Zaķupļava*” (kadastra Nr. 8031 001 0012) (turpmāk – Īpašums) teritorijas daļā. Lokālplānojuma platība ir 7,17 ha.
 - 2.3. Daļā no Īpašuma teritorijas ir spēkā VAS “*Latvenergo*” filiāles Rīgas Termoelektrostacijas Granīta ielā, Salaspils pilsētas lauku teritorijā, ūdens ieguves vietu aizsargjoslu noteikšanas detālplānojums² (turpmāk – Detālplānojums). Ar Detālplānojumu ir noteiktas stingra režīma un ķīmiskā aizsargjosla ap dzeramā ūdens ņemšanas vietām, t. sk. arī ap Rīgas TEC–2 artēzisko aku Nr. 2, kas atrodas plānojamās teritorijas apkaimē, blakus esošajā zemes vienībā ar kadastra apzīmējumu 8031 001 0261.
 - 2.4. Saskaņā ar spēkā esošo Teritorijas plānojumu³ Īpašumam ir noteikts funkcionālais zonējums *Dabas un apstādījumu teritorijas (DA)*, ko ar Lokālplānojumu paredzēts mainīt uz *Lauksaimniecības teritoriju*.
 - 2.5. Atbilstoši Iesniegumā sniegtajai informācijai Lokālplānojuma risinājumi nav saistīti ar Likuma 1. un 2. pielikumā noteiktajiem objektiem un darbībām. Ar Lokālplānojuma risinājumiem ir jāizvērtē Īpašuma teritorijā iecerētās lauksaimnieciskās izmantošanas un tajā atļauto būvniecības veidu iespējamā ietekme uz melioratīvo sistēmu un tuvējo virszemes ūdeņu kvalitāti, kā arī uz pazemes ūdeņu līmeņiem, it īpaši teritorijas tiešā tuvumā esošajā zemes vienībā ar kadastra apzīmējumu 8031 001 0261.

¹ Likuma 6. panta pirmā daļa.

² Apstiprināts ar Salaspils pilsētas ar lauku teritoriju 2004. gada 11. augusta domes sēdes lēmumu (protokols Nr. 16, 6. §) “*Par saistošo noteikumu “Detālplānojums VAS “Latvenergo” Rīgas Termoelektrostacijas ūdens ņemšanas vietu aizsargjoslu izvietojums*”.

³ Apstiprināts ar 2013. gada 19. jūlija Saistošajiem noteikumiem Nr. 18/2013 “*Salaspils novada teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi un grafiskā daļa*”.

- 2.6. Lokālplānojuma risinājumi neparedz darbības īpaši aizsargājamās dabas teritorijās, mikroliegumos un neietekmēs arī citas bioloģiskajai daudzveidībai nozīmīgas teritorijas. Atbilstoši Dabas datu pārvaldības sistēmas “Ozols” iekļautajai informācijai Lokālplānojuma teritorija neatrodas īpaši aizsargājamā dabas teritorijā vai mikroliegumā, tajā nav reģistrēti īpaši aizsargājami biotopi, sugas vai dižkoki.
3. Izstrādātāja atbilstoši Ministru kabineta 2004. gada 23. marta noteikumos Nr. 157 “*Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums*” (turpmāk – Noteikumi Nr. 157) III daļā noteiktajam ir veikusi konsultācijas par plānošanas dokumenta Stratēģiskā novērtējuma nepieciešamību ar VVD Lielrīgas RVP, Veselības inspekciju un DAP administrāciju. Iesniegumam pievienotas:
- 3.1. VVD Lielrīgas RVP 2021. gada 27. decembra vēstule Nr. 11.2/9446/RI/2021 “*Par nosacījumiem lokālplānojuma izstrādei Salaspils novada n.ī. “Zaķupļava” teritorijas daļā un stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma nepieciešamību*”, kurā izvirzītas prasības Lokālplānojuma izstrādei, tostarp attiecībā uz piebraucamiem ceļiem un plānotās apbūves izvietojumu (ja tāda plānota), prasībām inženierkomunikāciju shēmu izstrādei, paredzot ūdensapgādes un kanalizācijas risinājumu atbilstoši normatīvo aktu prasībām, nepieciešamības gadījumā paredzot pasākumus ietekmes mazināšanai. VVD Lielrīgas RVP ieskatā, ņemot vērā Likuma 4. pantā noteikto un Noteikumu Nr. 157 2. punktā norādītos plānošanas dokumentus, kuriem nepieciešams Stratēģiskais novērtējums, plānošanas dokumentam nebūtu jāveic Stratēģisko novērtējumu, ja tiek ievērotas izvirzītās prasības un Lokālplānojums neparedz/nepieļauj Likuma 1. un 2. pielikumā minētās darbības.
- 3.2. DAP administrācijas 2021. gada 30. decembra vēstule Nr. 4.8/7268/2021–N “*Par nosacījumiem Lokālplānojuma izstrādei Salaspils novada nekustamā īpašuma “Zaķupļava” teritorijas daļai*”, kurā norādīts, ka saskaņā ar Dabas datu pārvaldības sistēmas “Ozols” informāciju Lokālplānojuma teritorija neatrodas īpaši aizsargājamā dabas teritorijā vai mikroliegumā, tajā nav reģistrēti īpaši aizsargājami biotopi, sugas vai dižkoki. DAP administrācija savas kompetences ietvaros izteikusi viedokli, ka plānošanas dokumentam nav nepieciešams Stratēģiskais novērtējums, jo teritorijā nav konstatētas īpaši aizsargājamās dabas vērtības.
- 3.3. Veselības inspekcijas 2021. gada 9. decembra vēstule Nr. 4.5.–4/181 “*Nosacījumi teritorijas plānojumam*”, kurā izvirzīti nosacījumi ūdensapgādes un kanalizācijas sistēmu projektēšanai, paredzot perspektīvā pieslēgumu pašvaldības centralizētajiem ūdensapgādes un kanalizācijas inženiertīkliem, transporta plūsmas organizācijai un prettrokšņu pasākumiem, kā arī teritorijas labiekārtojumam. Veselības inspekcija, izvērtējot informāciju par Lokālplānojuma izstrādes mērķi un ņemot vērā Likuma 4. panta prasības, uzskata, ka Lokālplānojumam nav nepieciešams piemērot Stratēģisko novērtējumu.
4. Darba uzdevumā izvirzītas prasības Lokālplānojuma izstrādei, tostarp:
- 4.1. Paskaidrojuma rakstā jāietver: 1) Lokālplānojuma izstrādes pamatojumu, risinājumu aprakstu un tā saistību ar piegulošajām teritorijām; 2) izvērtējumu piegulošajā teritorijā esošo inženierapgādes objektu (dzeramā ūdens ņemšanas vietu) atbilstībai plānotajam teritorijas izmantošanas veidam; 3) Lokālplānojuma atbilstību Stratēģijai; 4) piekļuves nodrošinājuma risinājumus atbilstoši funkcionāli saistīto teritoriju attīstības vajadzībām.
- 4.2. Grafiskajā daļā: 1) jānosaka jauns funkcionālais zonējums, paredzot lauksaimniecības teritoriju; 2) jāattēlo apgrūtinātās teritorijas un objektu aizsargjoslas, kas skar plānojamo teritoriju; 3) jāsniedz esošā un, ja nepieciešams, plānotā transporta

infrastrukturā shēma, kurā ņemts vērā plānojamajai teritorijai blakus esošais tīkls un inženierkomunikāciju risinājumi.

- 4.3. Teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumos (turpmāk – TIAN) jānosaka: 1) detalizētas prasības teritorijas izmantošanai *Lauksaimniecības teritorijas* funkcionālajā zonā; 2) teritorijas atļautie izmantošanas veidi, prasības teritorijas izmantošanai, aprobežojumi, nosacījumi un apbūves parametri saskaņā ar Stratēģiju, Teritorijas plānojumu un Ministru kabineta 2013. gada 30. aprīļa noteikumiem Nr. 240 “*Vispārīgie teritorijas plānošanas, izmantošanas un apbūves noteikumi*” (turpmāk – Noteikumi Nr. 240), ar atsaucēm uz Grafiskās daļas saistošajām kartēm/plāniem; 3) apbūves parametrus funkcionālajā zonā; 4) īpašas prasības teritorijas izmantošanai *Lauksaimniecības teritorijas* funkcionālajā zonā atbilstoši teritorijas specifikai un novietnei, 5) citas prasības, aprobežojumus un nosacījumus, ņemot vērā plānojamās teritorijas īpatnības, specifiku un izstrādes uzdevumus; 6) prasības Lokālplānojuma īstenošanai.
5. Lokālplānojums nav ietverts to plānošanas dokumentu vidū, kam saskaņā ar Noteikumu Nr. 157 2. punktu Stratēģiskais novērtējums būtu nepieciešams kā obligāts, neatkarīgi no plānošanas nolūka un saturiskās ieceres, tādējādi jautājums par Stratēģiskā novērtējuma nepieciešamību izriet no vērtējuma par sagaidāmās ietekmes būtiskumu, tostarp plānošanas dokumentā iekļautajiem vides problēmu risinājumiem un to ietekmes būtiskumu:
 - 5.1. Likuma 23.² pants noteic, ka, vērtējot Stratēģiskā novērtējuma nepieciešamību, ņem vērā plānošanas dokumenta būtību (23.² panta (1. punkts), tostarp un to, cik lielā mērā tajā tiek ietverti priekšnoteikumi paredzēto darbību un projektu realizācijai, ievērojot vietas izvēli, darbības veidu, apjomu, nosacījumus un resursu izmantošanu, kā arī to, cik lielā mērā dokuments ietekmē citus plānošanas dokumentus atšķirīgos plānošanas līmeņos, pastiprina vai rada vides problēmas (23.² panta 1. punkta “a”, “b”, “c”, “d” apakšpunkts). Tāpat Likuma 23.² pants 2. punktā noteic, ka jāņem vērā iespējamai ietekmei pakļautās teritorijas un sagaidāmās ietekmes raksturs, – ilgums, summārās ietekmes, pārrobežu ietekmes, avāriju riski u.c.. Savukārt Likuma 23.² panta 3. un 4. punkts paredz, ka jāņem vērā ietekmei pakļautās teritorijas jutīgums, tostarp ietekmi uz aizsargājamām dabas un kultūras vērtībām, vides resursiem.
 - 5.2. Likuma 4. panta trešās daļas 1. un 2. punkts noteic, ka Stratēģisko novērtējumu citu starpā veic plānošanas dokumentiem, kurus apstiprina vietējā pašvaldība, kuri saistīti ar reģionālo attīstību, zemes izmantošanu, teritoriju plānojumiem un ietver pamatnosacījumus šā Likuma 1. vai 2. pielikumā paredzēto darbību īstenošanai, kā arī plānošanas dokumentiem, kas var būtiski ietekmēt Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju (*Natura 2000*). Savukārt Likuma 4. panta piektā daļa paredz, ka Stratēģisko novērtējumu šā panta trešās daļas plānošanas dokumentiem neveic, ja tie attiecas uz nelielu teritoriju izmantošanu vietējās pašvaldības līmenī vai nelieliem to grozījumiem, izņemot gadījumus, kad šo dokumentu īstenošana var būtiski ietekmēt vidi.
 - 5.3. Saskaņā ar Darba uzdevumu Lokālplānojuma teritorijai paredzēts noteikt funkcionālo zonējumu atbilstoši Noteikumos Nr. 240 ietvertajam funkcionālo zonu iedalījumam, lai radītu priekšnoteikumus funkcionāli un ekonomiski pamatotai teritorijas attīstībai, nodrošinot lauksaimniecības produktu ar augstu pievienoto vērtību ražošanu, tostarp paredzot šitakē sēņu audzēšanu. Birojs konstatē, ka Lokālplānojuma teritorijai atbilstoši spēkā esošajam Teritorijas plānojumam ir noteikts funkcionālais zonējums *Dabas un apstādījumu teritorijas (DA)*, kur atbilstoši TIAN 56. norādītajam kā papildizmantošana ir pieļaujama arī apbūve (piemēram, viesnīcas, restorāni, kafējnīcas u.c.). Ņemot vērā minēto, ar Lokālplānojuma īstenošanu netiek paredzētas jaunas būtiskas vidi negatīvi ietekmējošas izmaiņas teritorijas turpmākajā izmantošanā

(salīdzinājumā ar pašlaik jau atļauto) (Likuma 23.² panta 3. punkta d. apakšpunkts). Līdz ar to Lokālpilnojumš pats par sevi nebūs priekšnoteikums jaunām vides problēmām un ietekmēm.

- 5.4. Saskaņā ar Iesniegumā sniegto informāciju un Darba uzdevumu, Lokālpilnojumā netiek plānotas Likuma 1. un 2. pielikumā minētās darbības. Izvērtējis Birojā iesniegto informāciju, kas pamato Lokālpilnojumā izstrādi, Birojs arī nekonstatē, ka attiecīgās darbības Lokālpilnojumā teritorijā varētu tikt paredzētas. Ievērojot minēto, Lokālpilnojumš nav pielīdzināms Likuma 4. panta trešās daļas 1. punktā noteiktam plānošanas dokumentam, kam Stratēģiskais novērtējums nepieciešams.
 - 5.5. Lokālpilnojumam nav plānota negatīva ietekme uz īpaši aizsargājamo sugu un biotopu atradnēm, minētajās teritorijās neatrodas īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, t.sk. Eiropas nozīmes aizsargājamās dabas (*Natura 2000*) teritorijas un mikroliegumi. Līdz ar to nav konstatējams, ka Lokālpilnojumš atbilstu Likuma 4. panta trešās daļas 2. punktā noteiktam plānošanas dokumentam, kam Stratēģiskais novērtējums nepieciešams, un nav sagaidāma būtiska un negatīva ietekme uz īpaši aizsargājamām sugām un biotopiem, kā arī citām jutīgām vides teritorijām, to savas kompetences ietvaros nav konstatējusi arī DAP administrācija (Likuma 23.² panta 3. un 4. punkts).
 - 5.6. Vērtējot iespējamo ietekmes būtiskumu, t. sk. to, cik lielā mērā Lokālpilnojumā ietverti priekšnoteikumi darbību ar būtisku ietekmi realizācijai, cik lielā mērā tas varētu ietekmēt plānošanas dokumentus citos plānošanas līmeņos, tajos iekļaujamos nosacījumus u.c. aspektus, Birojs nekonstatē, ka Lokālpilnojumā īstenošana saistīta ar būtisku ietekmi uz vidi (Likuma 23.² panta 1. punkta “a” – “e” apakšpunkts).
 - 5.7. Ņemot vērā plānotās funkcionālā zonējuma izmaiņas, Lokālpilnojumā realizēšana var būt saistīta ar slodzes uz vidi palielināšanos konkrētajā teritorijā. Tomēr, vērtējot grozījumu būtību, nav sagaidāms, ka Lokālpilnojumā realizēšana varētu būt saistīta ar jaunām nozīmīgām vides problēmām un ietekmēm (Likuma 23.² panta 23.² panta 1. punkta “d” apakšpunkts, “2” punkta “a” – “e” apakšpunkts). Lokālpilnojumā īstenošana nav saistīta ar papildus būtisku negatīvu ietekmi uz vidi, tostarp attiecībā uz Lokālpilnojumā teritoriju un tai pieguļošo teritoriju, pie nosacījuma, ka, izstrādājot un īstenojot Lokālpilnojumā, tiks ievēroti spēkā esošā Detālpilnojumā ierobežojumi un institūciju nosacījumi, kā arī spēkā esošie normatīvie akti.
 - 5.8. Vadoties no pašlaik pieejamās informācijas, plānošanas dokumentam Stratēģiskā novērtējuma procedūra nebūtu lietderīga, ņemot vērā iepriekš minētos Biroja secinājumus, to savas kompetences ietvaros neprasa VVD Lielrīgas RVP, Veselības inspekcija un DAP administrācija, to nenoteic spēkā esošie normatīvie akti un tās nepieciešamība neizriet no Likuma 23.² panta stratēģiskā novērtējuma nepieciešamības kritēriju noteiktajiem nosacījumiem.
6. Līdz ar to Birojs, izvērtējot tā rīcībā esošo un iesniegto informāciju saskaņā ar Likuma 23.² panta 1., 2., 3. un 4. punkta nosacījumiem, konstatē, ka Lokālpilnojumam Stratēģiskais novērtējums nav nepieciešams.

Piemērotās tiesību normas:

1. Likuma “*Par ietekmes uz vidi novērtējumu*” 4. pants, 23.² pants, 23.³ pants.
2. Teritorijas attīstības plānošanas likuma 27. pants.
3. Ministru kabineta 2004. gada 23. marta noteikumu Nr. 157 “*Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums*” 5., 6., 7. punkts.
4. Ministru kabineta 2013. gada 30. aprīļa noteikumi Nr. 240 “*Vispārējie teritorijas plānošanas, izmantošanas un apbūves noteikumi*”.

5. Ministru kabineta 2014. gada 14. oktobra noteikumu Nr. 628 “*Noteikumi par pašvaldību teritorijas attīstības plānošanas dokumentiem*” 33., 34., 35., 36. un 37. punkts.

Lēmuma pieņemšanas pamatojums:

Pamatojoties uz izvērtēto dokumentāciju un faktiem, kā arī šajā lēmumā ietvertu faktisko un tiesisko apstākļu izvērtējumu, argumentiem un apsvērumiem, Likuma 23.² pantā noteiktajiem stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma nepieciešamības kritērijiem un piemērojot citas iepriekš minētās tiesību normas un lietderības apsvērumus, Birojs atbilstoši Likuma 23.³ panta 1. punktam secina, ka konkrētajā gadījumā plānošanas dokumenta īstenošanai nav paredzama tik būtiska negatīva ietekme uz vidi, lai piemērotu Stratēģisko novērtējumu.

Lēmums:

Nepiemērot stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma procedūru Lokālplānojumam kā Salaspils novada teritorijas plānojuma grozījumi nekustamā īpašuma “*Zaķupļava*” (kadastra Nr. 8031 001 0012) teritorijas daļā.

Direktore

(paraksts*)

D. Avdejanova

**Dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu*

Lēmums nosūtīts:

1. Salaspils novada pašvaldībai, *E.Adresē*.
2. Valsts vides dienesta Lielrīgas reģionālai vides pārvaldei, *E.Adresē*.